

MEMORIALISTICĂ

Ion DUMITRESCU

“Filele mele de calendar

Duminică 1 octombrie 1995

Când am intrat în Conservator, Armonia nu-mi era străină. O abordasem ca autodidact – dacă Armonia se lasă abordată de autodidacți... În seminar, Alecu Popescu se apucase s-o predea unui grup de amatori. Fusese elevul lui Kiriac și Castaldi. Nu știu de ce-o făcea, pentru că nu era obligatorie: de dragul nostru, de dragul lui, de dragul muzicii... Am opintit un timp – mi-aduc aminte –, până ne-am împotmolit în “șase pe patru” și ne-am lăsat păgubași.

În Conservator, Armonia se întindea pe doi dintre cei cinci ani ai Secției Didactice, lângă Teorie și un an de Contrapunct. Al doilea an de Contrapunct, Fuga, Compoziția și Dirijatul de orchestră înădeau încă doi ani pe deasupra. I-am împlinit școlărește pe toți șapte.

Castaldi a descins la Galați în 1894, la 20 de ani, unde a zăbovit până-n 1901, predând lecții de mandolină. Cu ocazia unui concert al Corului “Carmen” în localitate, Kiriac l-a cunoscut, s-au împrietenit și-a fost adus în București. Peste patru ani a devenit profesor de Armonie, Contrapunct, Fugă, Compoziție și Dirijat de orchestră, în Conservator. Apropó de mandolină: “nu mai cultiv acest instrument banal” - scria lui Wachmann, care-i solicitase concursul ca mandolinist. Dacă așa rămâne povestea, mă-ntreb care cauze au reușit să-i înfrângă elanul muzical, făcându-l, mai întâi, să ia drumul Orientului și să zăbovească în Galațiul fără viață muzicală?... Pentru că italianul era muzician instruit: cânta la vioară, la flaut, studiase Armonia și Contrapunctul, dirija, compunea, picta, scria versuri, se ținea la curent cu mișcarea culturală contemporană, era un distins om de societate... Se născuse și se instruiseră într-o ambianță muzicală de mare tradiție: Zingarelli, Paisiello, Cimarosa, Durante, Alessandro Scarlatti, Mercadante, Picillo, Serrao, Cilea, Giordano, Martucci...

Se produsese atunci o explozie în emigrația italiană. Au ajuns și în Oțeșani. Erau patru: Giovanni, Franți și o Roza, nevasta lui Pietro, gureșă, povestitoare – maică-mea o imita. Vorbeau tare, gesticulau, țipau, se certau, mâncau *polenta*, iubeau paharul, se închinau de-a-ndoaselea. Erau munteni din Abruzzi, pietrari, zidari, mozaicari iscușiți. Construiau case, biserici, ciopleau cruci,

pisanii. Tata-mare Mărin i-a găzduit într-o căsuță, peste drum, în grădina cu nuci. După plecarea lor, "casa talienilor" a rămas multă vreme pustie, cuib de lilieci. Cu arcuri și săgeți, porneam din când în când asalturi.

Când a venit vremea Armoniei, l-am ales pe Castaldi, iar frate-meu pe Jora. Împreună cu Nonna Otescu, erau cei trei profesori care predau Armonia în Conservator, fiecare în felul său, după ascendență, formație, temperament. Nu-i cunoșteam. Îi vedeam din când în când urcând scările: Jora șchiopătând, Castaldi gârbovit, Nonna elegant, nonșalant - era directorul. Student la Leipzig, Jora venea cu Thuille¹ și Krehl², Nonna își găsisse în Reber³ manualul.

Castaldi nu predă după manual, nu respecta nici un plan, nici programa analitică, nici chiar ordinea în lăntuirii procedeelelor tehnice. Explicațiile, exemplele, temele lui erau izbucuri spontane, niciodată la fel. După cum venea cazul, ajungea la exemplele la zi. Lua creta și scria pe tablă, sub impresia momentului, teme inedite. Păcat că nu s-au păstrat! Profesor de Armonie la rândul-mi - pentru că vorbeam de ascendență -, am continuat obiceiul, după cum Paul⁴, elev al lui Jora, devenit profesor de Armonie, păstra nelipsit în servietă tratatul lui Thuille.

Locuiam cu frate-meu pe *Strada Columbelor*, în cartierul *Lucaci*. În mansarda noastră se consuma nu numai muzică, se ncrâncenau interminabile discuții: "Thuille e cel mai bun tratat de Armonie..." "Lasă-mă cu neamțul tău! Armonia nu se nvață din îmbăcseala cifrațiilor..." "Lasă-mă tu, cu italianul care le-amestecă pe toate..." "Jora vă ține-n loc cu disciplina lui, vă sâcâie..." "Castaldi, cu tunbele lui, vă zăpăcește..."

"Jora - Thuille - Castaldi", "Jora - Thuille - Castaldi", treceam de miezul nopții. A doua zi, fiecare cu programul lui, seara o luam de la-nceput. Până la urmă, conflictul a fost aplanat: eu am început să vizitez cursurile lui Jora, el pe Castaldi. Entuziasmați, fiecare în felul său, am tăcut.

Am încheiat în 1938 cursul de Armonie și Contrapunct al lui Castaldi, cu ultima serie de studenți, înainte de pensionare. De multă vreme renunțase la orice alte activități în afară de catedră. În două după-amieze pe săptămână, buchisea temele de Armonie și Contrapunct. Deși era bolnav - cancerul ficatului, care avea să-l doboare peste trei ani, începea atacul -, nu pierduse entuziasmul. Explica, exemplifica, se dezlanțuia cu verva tinereții. Când părăsea sala de curs, devenea trist, absent, mizantrop, și dacă nu se abătea pe la *Corso*, unde întâlnea pe vreunul dintre vechii companioni, suferea.

"De ce nu mai scrii, maestre?..." "Pentru cine?... Pentruconița care, ieșind de la concertul simfonic, se adresează soțului: «Hai, mon cher, la *Continental*, s-ascultăm puțină muzică...»" Se spunea că într-o împrejurare ar fi exclamat: "Mi este rușine că mi sunt muzicant!..."

Castaldi a fost întotdeauna exigent. La prima lecție cu o nouă serie de studenți, procedea la aplicarea probei "*farina in sac*". Scria o melodie pe tablă și cerea candidaților s-o armonizeze după știința și fantezia fiecăruia. Nu-i oprea la curs decât pe cei care izbuteau să realizeze tema cu o scânteie de talent. În ultima vreme devenise arțăgos. Arunca o privire piezișă peste temele prezentate și, dacă

nu-l satisfăceau, azvârlea caietele sub pian. Când descoperea scânteia de talent, se lumina. Nu știu cum se făcea că, de cele mai multe ori, nu rămânea pe pupitru decât caietul meu. Ba nu, să fiu corect: din când în când și al unei fete dolofane, sora lui Andrei Tudor⁵, pianistă, eleva Floricăi Musicescu. Realizarea corectă, străvezie îl amuza, pentru care o poreclise "trăsurica japoneză", în timp ce mie-mi zicea "camion de bună marcă". Mă ținea lângă el, mă trimitea să scriu la tablă, perora în jurul temei. N-am lipsit niciodată, o singură dată am întârziat și, așteptându-mă, a vrut să plece.

După pensionare, rar mai putea fi văzut. Întâmplător, într-o zi l-am zărit pe trotuarul de vizavi. Mergea spijinindu-se-n baston. Până să-l salut, mi-a făcut semn. Am traversat. Îmi bătea inima: "Dimitresc, face mio una visitazione"... Cu emoție m-am grăbit în după-amiaza de a doua zi. M-aștepta. Își pusese costumul bleumarine cu dungi, potrivise papionul, își pieptănase ciuful rebel, încărunțit. Mai bine de două ceasuri am rămas povestind, discutând. Se simțea marginalizat, uitat. Suferea. Peste toate, îl chinuia o conjunctivită cronică. Ofta după paradisul napolitan. Nu-l văzusem. Mi-l închipuiam. Târziu, când l-am călcat, mi-aduc aminte cum, urcând serpentinele spre Capri, jos, prin cristalul albastru al undei, vedeam fundul adânc de nisip. *Ragazzi* cu coșurile pline de portocale, San Michele albind, pescărițele cu tăvi pe cap, Vezuviul...

Fulgera contra "escrocilor", pe care-i vedea pretutindeni: escrocii de la Bursă, care-i fraudaseră economiile, escrocii din presă, escrocii "moderniști", care pângăresc artele. Încetățenirea, dobândită târziu, nu i-a folosit la nimic, în schimb i-a anulat pașaportul italian. În ultimul timp, ajunsese problemă orice călătorie în Maddalonele natal. Mi-a povestit multe, inedite, despre *Accademia Terasa*, despre prietenia și colaborarea cu literații și pictorii, despre Kiriac, Enescu, despre foștii lui elevi, despre Debussy, Ravel, Respighi, Stravinski, despre lucrările pierdute în timpul războiului, despre *Societatea Compozitorilor*... După 30 de ani, dăruiți cu generozitate muzicii românești, avea destule de povestit. Mi-a arătat picturile. La despărțire, m-a îmbrățișat și mi-a pus în mână un exemplar din *Marsyas*. "*Al mio valente alunno*"⁶...

În vara lui 1942 mă aflam la Oteșani⁷. Într-o zi am citit pe-un colț din *Universul*, care ne venea din când în când: "După o lungă și grea suferință, ieri, 6 august, orele 22 și 10 minute, a-ncețat din viață compozitorul și profesorul Alfonso Castaldi. În mormântarea va avea loc mâine, în Cimitirul *Bellu Catholic*."

Și de-atunci, peste mormântul răzlețit în cimitirul catolic, s-a așezat tăcerea. Războiul, comunismul, vremurile au înghițit amintirea lui Castaldi. În 1954 de-abia, Uniunea Compozitorilor aniversează 80 de ani de la nașterea muzicianului, în 1957 comemorează 15 ani de la moarte: concert, monografie, cavou, bustul lui Corneliu Medrea.

Într-o dimineață, am primit veste că direcția cimitirului a hotărât deshumarea rămășițelor și transportul lor în osuarul comun. Se repeta întâmplarea petrecută cu un an înainte. Cucu⁸, mort tânăr și sărac, fusese îngropat la *Ghencea*, de pripas, în mormântul unor prieteni. Moștenitorii au vândut locul,

cumpărătorii au dezgropat și aruncat rămășițele. Impresionat, am cumpărat cavoul. Am alergat la *Bellu*. "Așa e reglementat: după 15 ani, mormintele fără proprietari rămân la dispoziția cimitirului." "Și osemintele?..." "Se depun în osuar." "Noi vrem să-l depunem pe Castaldi în cavoul Uniunii Compozitorilor, lângă muzicieni..." "Castaldi a murit catolic și catolic trebuie să rămână..." "Da, dar dumneavoastră îl nedreptățiți. A fost un maestru al muzicii românești, noi îi suntem datori. Adunăm la un loc pe toți compozitorii uitați prin cimitire. L-am adus pe Cucu, pe Kiriac, pe Constantin Dimitrescu, pe Fuchs..." "Dar ăsta nu era evreu?..." "Da, însă ce importanță are?" "Castaldi a fost italian și catolic, așa trebuie să rămână! Discutați cu autoritățile noastre ecleziastice"...

Am ajuns la Nunțiul Papal. Am repetat pledoaria și, după o amânare absurdă, am obținut. Când am văzut craniul, cu arcadele și pomeții de care se ținea scalpul bogat, m-am înfiorat. Mi-am adus aminte de impresia pe care mi-a făcut-o prima dată profesorul meu, văzut de aproape: Castaldi avea trăsături somatice arabe... Italianii din sud, maurii din Africa de nord... Amintindu-mi explicațiile despre *sexta napolitană* - procedeu cromatic care sugerează muzica arabă - și citindu-l pe Ion Vinea ("cu privirile lui de asiatic, pândind de sub arcadele profunde ale frunții, cu pomeții lui mongolici"), mă gândesc că impresia mea nu era fără temei...

Oasele au fost adunate, slujite în sobor - catolicii n-au participat -, au fost stropite cu vin și depuse în cavoul Uniunii. De-atunci, Castaldi călătorește peste ani împreună cu muzicanții lui și va călători atâta vreme cât vor exista muzicanți și muzică pe pământ...

*

Sâmbătă 12 august 1995

În 1955, doisprezece confracți – compozitori și muzicologi –, la invitație sau din inițiativă proprie – nu mai știu –, timp de o lună am vizitat Moscova, Leningradul și Kievul. Începuse Uniunea noastră să înflorească. Porneam în lume să găsim prieteni.

După doi ani – în 1957 -, împreună cu Fredy⁹ și Zeno¹⁰ – președintele cu cei doi vice-președinți -, am participat ca delegați ai Uniunii la un congres al compozitorilor și muzicologilor sovietici, la Moscova. Aceleași ceremonii, aceeași atenție și generozitate față de oaspeți, mereu nedezmințite. Ivanul care, învârtind volanul *zim*-ului cât un vagon de marfă, ne-a recepționat la gară, spre surprinderea noastră, era același din 1955: impecabil, demn, serviabil, discret. Neîndoindu-ne de identitate, l-am luat direct: "Ce mai faci, tovarășe Ivan?" "Tot la Ministerul de Externe, conduc delegațiile de români care vizitează Moscova."

Povestea a fost așa: unul din *zim*-urile, care stăteau în 1955 la dispoziția jumătății dintre cei doisprezece români, îl avea șofer pe acest – poreclit de noi – Ivan. O săptămână și mai bine ne-a purtat prin toate coclaurile Moscovei, impecabil, absent, la volanul lui, până într-o dimineață când Marțian¹¹, cu

mâncărime la limbă, acaparase discuția. "Apă că, no, că tului, drace", "na, na, na, mâni-sa" – gros, agresiv, din gât, fiindcă așa credea el că se fudulește cu spița de român get-beget. Mai știu și alții, ascultați bunăoară (...): "D'apă că, bă, căpitalia, ce vă proțăpiți în buricu' țării? Dar-ar cloța-n intelighenția voastră"... Chicoș Rostoganul se răsfață.

Și deodată, de la volanul lui, imperturbabil, fără să apese acceleratorul, fără să claxoneze, Ivan întrebă în cea mai perfectă limbă românească: "Dar, ce, limba dumneavoastră e de origine țigănească?"... Trăznet! Stăteam lângă el, îmi venea să strig: "Oprește!" și să-l apuc de guler, să-i cer explicații: "Dar de unde știi dumneata românește? Ești basarabean, bucovinean?" "Am stat în România în timpul războiului și un timp după." "Ce făceai acolo?" "Am avut treabă."

Am priceput. Am răms muți, toți șase. No, tului, drace, a tăcut și Marțian. Câte nu vorbisem, ce impresii nu schimbam, ce bârfe, ce limbuție valahă. Avea din plin Ivan ce asculta și ce raporta. Ce se mai putea face?... L-am mutat pe Marțian de vehicul și-am început un curs sistematic despre limba română: "Limba noastră?... E cea mai aproape de fondul latin, pe care-l păstrează... E limba strămoșilor romani, aduși de Traian", și trage-i cu exemple. Nu l-am slăbit o clipă. Tăcea Ivan și învârtea volanul. Până la sfârșit a auzit atâtea, că se putea să le fi chiar crezut. Oricum, ne-am despărțit prieteni. N-am simțit apoi nici o umbră trecând peste proaspăta noastră frăție, nici la Moscova, nici la Leningrad, nici la Kiev, nici după aceea. Ba din contra: parcă dragostea sporea.

Cu Șostakovici, Hacıaturian, Kabalevski, Hrennikov și toți ceilalți ne-mbrățișam frățeste-n muzică, sinceri, doritori și ei, și noi, de o neștirbită prietenie. Dacă Enescu a fost la Moscova și cei doisprezece l-au urmat, au făcut-o în numele Muzicii, iar numele Muzicii e sfânt pentru cei ce cred în ea. Restul de dincolo de muzică "no, ducă-să la mâni-sa", vorba lui Marțian. Și, de ce să nu fiu sincer?... Până astăzi am rămas – câți am mai rămas – aceiași muzicanți înfrățiți prin arta lor, peste mofturile vremurilor... Dar, ce-o fi mai făcut, sau ce-o fi mai făcând Ivan? Delegațiile de români perindate prin Moscova i-au trecut sau îi trec prin *zim*. Ah, *zim*-urile!... Vremurile, *zim*-urile!...

În 1957 deci, am plecat din București cu un cuvânt de zece minute – nu mai mult -, un salut către congres, din partea compozitorilor români. Același salut se obișnuiește în asemenea împrejurări din partea tuturor invitaților. Cuvântul meu, ca și al celorlalți, se încadra în protocolul de relații dintre Uniuni și avea o ținută oficială: președintele, în numele breslei pe care o reprezintă, salută congresul gazdă. Între noi fie zis, astfel de literatură pornea întotdeauna din stiloul lui Fredy. El era meșterul mânăirii prefabricatelor ideologice, pe care cu dexteritate le-așeza, le lipea, le abțibild-iza într-o primă formă. De obicei, eu nu mai aveam aproape nimic de adăugat sau de modificat: gândirea era leninistă, forma era cea oficializată în presă și în literatura politică, limba - același vehicul comun. Odată definitivat, textul trebuia aprobat de "tovarășul Răutu¹²" – marele pontif ideologic al Comitetului Central.

L-am definitivat, a fost vizat, am pornit la Moscova. Recitindu-l, cu gândul la "limba țigănească", m-am iritat. Eu mai lipseam, cu lozincile mele, să dau apă la moară ofensei. Lasă ideologia, dar vocabularul, lozincile banalizate, sloganurile repetate la nesfârșit m-au întăritat. Ce mai puteam face? I-am chemat pe Fredy și pe Zeno: "Băieți, mi-e lehamite să citesc textul ăsta. Aceleași lucruri o să le pronunțe și polonezii, și bulgarii, și ungurii, și cehoslovacii, o să batem apa-n piură. De asta nu putem scăpa. Dar ca să citesc pe limba *Scânteii* un text de zece minute, mi se usucă gura. Uitați-vă și voi: de la "Doroghie tovarișcii" până la "trăiască", de patru ori, nu găsesc o metaforă, un pasaj deosebit, nu răsună "mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim"... un ferpar de vocabule internaționale și sovietice, de rezonanță slavă. Știți ce m-am gândit?... Fără s-atingem fondul, să înlocuim cuvintele mohorâte, banale, cu sinonime sonore de origine latină și-o să vedeți că sună altfel." Se uitau speriați la mine. "Ce, Mistral¹³, cu felibrii lui, au avut nevoie de dicționar ca să citească oda lui Alecsandri? Ascultați: "*Latina gintă e regină într-ale lumii ginte mari, / Ea poartă-n frunte-o stea divină, lucind prin timpii seculari*"... E ceva nelatinesc? Și, ce sonor vibrează! Pe urmă, ați auzit de mesajul lui Iorga către Mussolini, când ne-au cedat Ardealul? Ducele a înțeles desigur textul, păcat însă că n-a vrut să înțeleagă adevărul. Apoi, recitiți-l pe Eminescu în măreția vocabularului latin..."

I-am convins. Operația cădea însă pe mine. Eram singurul care cunoșteam limba română la care mă gândeam. Zeno nu știa temeinic nici o limbă. Clasele primare, când la unguri, când la șvabi, când la români; liceul așijderea. Peste ele, Viena. Fredy cu Viena și Bucureștii, ca Hacıaturian: "Armenește n-am apucat să termin, rusește n-am apucat să-ncep..."

N-a fost ușor, dar am reușit. Alocuțiunea, citită cu glas sonor, a fost altceva, din altă lume. Ofensa lui Ivan era răzbunată. În amalgamul de intervenții ale reprezentanților democrațiilor populare, ale republicilor unionale, ale oaspeților din toată lumea, salutul meu venea dinspre Mediterana, dinspre Italia... În nici un caz dinspre o limbă slavă cu sloganuri internaționale. S-a remarcat. Basarabenii jubilai, oamenii Ambasadei m-au felicitat, un italian mă striga "fratre"...

Și ne-am întors acasă. Dar pe Fredy îl muncea o hibă: "Măi băieți, eu sunt membru de partid, căruia i-am jurat credință. Noi am comis o infracțiune, nu trebuia citit noul text fără o nouă aprobare. Aveam consiliul politic al Ambasadei, trebuia să-l consultăm." "Lasă-te, Fredy. Adu-ți aminte de Bruxelles." Fusesem invitați de regină și, n-am avut de lucru, I-am anunțat pe Vescan – un cap pătrat de ambasador, frate cu sâcâitorul nostru activist¹⁴. "Ce-a ieșit?... Nici măcar scuze n-am cerut, am rămas mitocani. Nu-ți aduci aminte ce vânzoolă a făcut meșterul Jora?" "Ție nu-ți pasă, dar mie... când s-o auzi la partid..." "Și-atunci?..." "Atunci trebuie să-i mărturisesc tovarășului Răutu, întocmai. Mă obligă și carnetul, și conștiința de membru. Vă rog să fiți de - acord." "Bine, Fredy, dacă așa trebuie..."

Răutu îl asculta amuzat. Parcă se ținea să nu râdă. "Și cum ați zis în loc de «*Doroghie tovarișcii*»?... - devenise formula sacră de politețe, pe care oaspeții o foloseau în raporturile cu gazda. "Păi, foarte simplu: «*Stimați colegi*»..." "Nu e

rău, dar cu «măreț» ce-ați avut, nu e latin?” “Acum, să vă spun: n-am plecat la vânătoare după cuvinte slave. Am înlocuit cuvintele cu pronunțare mohorâtă, afonă, cleioasă, prin altele cu vocale deschise, sonore, proprii limbii române, aflate de obicei în fondul latin. *Măreț, măreață, măreție* s-au ponsit, s-au tocit de prea multă întrebuintare. Pe urmă, ă și ț într-un cuvânt...” “Despre *realism socialist* nu vă-ntreb, fiindcă nici nu l-ați pomenit. V-am lăsat așa. De altfel”, – a scos ochelarii – “nici eu nu știu ce mai e cu realismul socialist...”

Avea dreptate. Hrușcirov, dizidențele interne și externe, mersul vremii zgâlțâiseră stâlpii doctrinei jdanoviste. De altfel, și în partid începuseră divergențe cu privire la frățeasca prietenie: *sovrom*-urile, despăgubirile, trupele pe teritoriu... Gheorghiu - Dej strâmba din colțul gurii, Stalin dizgrațiat, torționarii Anei Pauker amuțiseră.

Și deodată Răutu a devenit grav, important, șef: “Tovarășul Mendelsohn ne creează probleme.” Pe Zeno se făcea că nu-l vede. “Nu mă refer la conținut – fond latin, fond slav -, s-o discute specialiștii. De altfel, la Academie, Graur și Iorgu Iordan și-au precizat pozițiile.” (Știam: începuse prigoana fondului latin.) “Puteți face cum credeți. Luați cuvântul în ședințe, în scris. Eu mă refer numai la un caz grav de indisciplină de partid. Tovarășe Mendelsohn, ești în posesia unui carnet care te obligă, cunoști doctrina, cunoști regulamentul, trebuie să acționezi în consecință. Ați modificat și difuzat un document văzut, hotărât, fără o nouă aprobare. Știai că îndeplinirea fără ezitare a hotărârilor partidului se află printre primele îndatoriri ale membrilor.” Mi-a venit în minte “*perinde ac cadaver*”¹⁵-ul iezeit. “Trebuia să te-adresezi consilierului politic al Ambasadei.”

Fredy se înroșise, tremura, transpira, i se abureau ochelarii. Zeno căsca orbita. “Tovarășe Răutu, inițiatorul sunt eu. Mă asociez acțiunii, îmi asum participarea și responsabilitatea.” “Nu, tovarășe Dumitrescu, dumneata nu ești membru, dumneata dai socoteală breslei care te-a ales. Nu îți se poate pretinde însușirea disciplinei unui partid din care nu faci parte. Tovarășe Mendelsohn, te prezinți la Comisia Centrală de Control, povestești totul, cum mi-ai povestit mie, discuți, lămurești și aștepti hotărârea. Încă o dată: nu e vorba de fondul problemei, ci numai de actul de indisciplină. O să le explic și eu.”

Președintele Comisiei Centrale de Control era Constantin Pârvulescu. L-a ascultat zâmbind. Ori de câte ori venea vorba de fondul latin, parcă se lumina, iar când mi-a auzit numele, a clipit semnificativ. Pentru că Pârvulescu mă simpatiza. Nu numai că eram vâlceni și din “mă, oltene” nu mă scotea, dar simțeam și la el ce simțeam și la alți membri, chiar și la Răutu: o oarecare sfială, o jenă ascunsă, o invidie parcă, un regret că nu le pot fi subaltern politic, că disciplina de partid nu mă atinge. Fără discuție că eram un intrus în ierarhie. Dar nu se punea problema să fiu înlăturat, nici agresat politic. Mai înțelept și mai de folos era să fiu lăsat în pace și doar îngrădit, la nevoie. Or, aventura noastră nu era importantă și nici în stare să tulbure orânduirea. Am fost și de astă-dată lăsat în pace, ba chiar neîngrădit. Nici pe Fredy și nici pe Zeno nu i-a mai întreat nimeni, niciodată.

După atâția ani, când mi-aduc aminte, zic cum am zis de-atâtea ori: "Muțumescu-Ți, Doamne, că nu m-ai făcut membru de partid!". Și de trei ori mă-nchin, adânc, cum m-a-nvățat mama mea.

*

Miercuri 8 noiembrie 1989

Azi e 8 noiembrie, sărbătoarea Sfinților Arhangheli, și nu știu cum am rămas cu impresia că întotdeauna de Sfinții Arhangheli se schimbă vremea. Toată noaptea a plouat cu vijelie. S-a răcit deodată, că mă temeam că-ncepe ninsoarea. N-a-nceput, dar e gata. Plouă și bate vântul. Sfinții Arhangheli ne zgribulesc în casă. Iar, cum astăzi e onomastica Mihaililor și Gavrililor, și cum acel 8 noiembrie 1952 s-a comportat perfid, dezlănțuind o întâmplare de care, amintindu-mi, mi se strânge inima și-acum, îmi iese înaintea meșterul Jora, întâi pentru că era Mihail, și-apoi pentru că el e eroul întâmplării de care vorbeam.

În primii ani după 1950 nu era ușor de trăit. Sechelele războiului, încă proaspete, prefacerile sociale, seismele rezultând din falia care se adâncea între două lumi și două concepții, nedumeririle ne obligau să ne strecurăm cum puteam, nevoindu-ne printre nămeții evenimentelor, cu speranțele spre mai bine. *Per aspera ad astra*, și ne opinteam înainte, tot înainte. De altfel, eram tineri, sau destul de tineri. Singuri Breazul¹⁶, Părintele Iancu¹⁷ și meșterul Gogu¹⁸ depășeau 60 de ani, meșterul Jora și Alfred¹⁹ erau pe aproape, Rogalski avea 49, Paul²⁰ 41, Costy²¹ și cu mine 37, Mariana²² 26 de ani... Și, evenimente după evenimente treceau peste noi, tăvălug.

Din 31 decembrie 1947 aveam Republică, în februarie 1948 Rezoluția lui Jdanov întorcea fundamentele creației artistice pe dos, în iunie eram evacuați și ne mutam în Cotroceni²³, în decembrie, prin Legea Învățământului Superior, Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică devenea Conservatorul "*Ciprian Porumbescu*", Academia de Muzică Religioasă dispărea pentru totdeauna – Vera și Adia îi ardeau arhiva -, eu, din profesor titular de Teorie-Solfegiu, deveneam conferențiar la o catedră de Armonie, la 9 mai 1949 mi se cânta în primă audiție *Simfonia*, la 21 octombrie, în locul Societății Compozitorilor, se înființa Uniunea Compozitorilor, Enescu, Mihalovici, Stan Golestan, Perlea, Lipatti nu erau primii membri. Jora era deja suspendat din Societatea Compozitorilor și destituit din învățământ. În 1950, Rogalski scrisese cele *Trei Dansuri*, eu compuneam *Cvartetul de coarde*, Lipatti murea în Elveția.

*

Între prieteni n-aveam mulți Gavriili; Mihaili erau însă mai numeroși, iar printre ei aveam unul și bun, pe meșterul Jora, "Moș Mișucă". În fiecare an, la 8 noiembrie, îi cinsteam onomastica. De astă-dată, ne-am gândit să-i facem o surpriză: să i-o sărbătorim. De când cu urgiile care-l năpădiseră, îl vizitam mai des.

Eram mulți, făceam tot ce puteam să nu venim cu mâna goală. Nu ne mai certa, nu se mai oțăra, cedase până la urmă...

Sfântul Mihail din 1952 îl găsea mai amărât ca niciodată. Adunase potop toate poticnelile laolaltă. Viața-i întregă și le făcuse singur, fluturând panașul "sans peur et sans reproche", temerar și imprudent până la sacrificiu. La 31 decembrie 1947, cu ocazia depunerii jurământului pentru Republică de către corpul profesoral al Conservatorului, avusese ideea să ceară un moment de reculegere pentru Regele Mihai, care abdicase în ajun. Tant' Lilly²⁴ făcuse și ea imprudența să fie sora lui Grigore Gafencu. El se alesese fără catedră, ea se găsea internată în lagărul de la Ghencea.

Rămăsese singur. Zorinca²⁵ se-mbolnăvise și plecase în Făgărașul ei. Numai Buby – fox-ul sârmos – îi ținea de urât. Învelit în pelerină, își făcea de lucru, învârtind pasiențele. N-avea poftă de citit, nici vorbă să lucreze. Răbda de foame, de frig și de urât. Dădea lecții, până-ntr-o zi când Fredy, ofuscat, a făcut o interpelare în Consiliul profesoral: "Ce, există în București două conservatoare? Unul aici și altul la Jora acasă? Cer să înceteze această manevră de a corupe tineretul, care are nevoie de educație comunistă, nu de tertipuri reacționare!". Eram jos, în sala din Lipsani – în prezidiu era Rodan²⁶, vicepreședintele lui Mezincescu²⁷. "Sa-nceteze dasmațu"! Daca nu, vom lua masuri pa linie de stat!".

Lecțiile lui Jora au încetat. S-a pomenit stingher, flămând, trist, fără nici un venit, fără elevi – bucuria lui.

*

Ceremonia de onomastică urma să se desfășoare în *Strada Silvestru 16*, începând de la 4 și jumătate. Moș Mișucă trebuia luat prin surprindere. Ne-am telefonat, ne-am mobilizat. Am dat de veste tuturor prietenilor, recomandându-le discreție. Mariana, Viorica, Emilia, Alice, Georgeta, Marica, Lotte, Lisette²⁸ s-au sfătuit și-au împărțit sarcinile. Meșterul Gogu și Rogalski se aflau în aceeași jalnică situație cu sărbătoritul, dar Tutú și Sanda²⁹ erau viteze.

Temperatura scăzuse brusc. Ninsese toată noaptea și continua, învârtindu-se. Înotam printre nămeți. Un viscol îndrăcit zbura troienele pe bulevard, tramvaiele se-mpotmoliseră. Ne orbeau trâmbele de zăpadă, suflam vălătuci albi, care înghețau pe gulere și căciuli. Ne-a deschis Marie-Alix. Veche prietenă a familiei, șchioapă-n baston, o găseam adesea în compania lui tant' Lilly. Când am intrat, micul hol de jos era ticsit, dar domnea o tăcere lugubră. Musafirii se priveau consternați. Cu fiecare nou sosit, vântul împingea înăuntru un val de frig și-o trambă de zăpadă. Singur, fără foc, slăbit, demoralizat, surprins azi-noapte de ger, Moș Mișucă zăcea în dormitor, cu 39 de grade. De-abia mai sufla, nu deschidea ochii.

Am telefonat profesorului Balș³⁰. Peste puțin timp a sosit și Nae Cristescu, doctorul și prietenul casei. Amândoi au propus internarea de urgență în spital. Dar cum? Salvarea nu prididea, se lăsa noaptea. Apoi, unde, în care spital? Mihail Jora

nu mai era profesor și nici membru în Uniunea Compozitorilor... L-au fricționat, l-au injectat, am aprins focurile cu ultimele lemne, a fost convocată o infirmieră. Darurile zăceau împrăștiate pe mese, pe scaune, pe bufetul din sufragerie. Mă uitam la preparatele destinate petrecerii, la tortul lui Dendrino, la damigeana Părintelui lăncu, la sacul cu jumătatea de porc, cărat de Achim Stoia. Ciomac, Alice Voinescu, Missir, Dinicu, Tudorică Bălan, Costică Palade, Ion Vasilescu, chiar Tutú și Sanda Rogalski descărcaseră sacoșele, până și Ghiga și Marțian Negrea, fiecare adusesse câte ceva.

Între timp, musafirii au început să plece. Am rămas doar câțiva dintre cei mai apropiați. Afară, zăpada creștea. Străzile se troieneau, se făcea din ce în ce mai frig.

A doua zi de dimineață, o căruță cu lemne cobora *Strada Silvestru*, dinspre biserică. În față, lângă țaranul care mâna caii, se ținea Mișu³¹. Mariana era cocoțată deasupra, pe lemne. Le cumpăraseră de la Obor. Marie-Alix s-a mutat lângă salon, infirmierele se schimbau zi și noapte, medicii vegheau, noi toți ne consideram mobilizați ca pentru o datorie de onoare și, după o săptămână, Moș Mișucă a nviat ca Pasărea Phoenix, cum prinsese de altfel în ultima vreme obiceiul s-o facă...

Au mai trecut de atunci câțiva ani grei, până și-a reluat locul la Conservator și în Uniune, apoi academician, Artist al Poporului... În 1955, la ședința convocată de președintele Petru Groza, a doua zi după moartea lui George Enescu, n-a fost invitat, dar în 1956 a făcut parte din delegația care a participat la reprezentarea operei *Oedip la Bruxelles* și la comemorarea de la *Père-Lachaise*.

*

Plecasem din Paris în Sâmbăta Paștelor. La miezul nopții traversam Elveția. Ne strânsesem pe coridorul vagonului, meșterul Jora, Alfred, Costy, Romeo³² și cu mine. Lipsea Fredy. Tot timpul, la Bruxelles și la Paris, Moș Mișucă îl ignorase. "Chemați-î!", a zis de astă-dată. L-a îmbrățișat, Fredy l-a sărutat, apoi au închinat șampania. De-atunci, au rămas prieteni. După zece ani, la 9 mai 1966, Fredy murea în sanatoriul Otopeni. "Vino să-l vezi" – mi-a zis Vera. "Fredy vrea să-ți vorbească"...

"Îmi pare rău că lui Rogalski nu mai pot să-i cer iertare..." "Dar el te-a iertat..." "Mă persecută privirea aceea, nu-i pot uita replica..." Fusese în toamna lui 1953. Rogalski era bolnav. Cancerul rupea din el bucățică după bucățică. Din falnicul Totó rămăsese o fantomă. Și, la Dalles, într-o ședință, tam-nisam, Fredy a atacat cele trei dansuri: "bațjocoria folclorului, obscurantism" (*Gaida* ajunsese mistică), "lăutărie ieftină" etc. etc.

"Eu te iert, Fredy" – a ripostat Rogalski. "Tu ești muzicant și știi că nu crezi ce spui..."

"Și, roagă-l pe meșterul Jora să mă ierte..." "Dar te-a iertat, adu-ți aminte... eram de față..." "Da, dar..." "Nici un dar, pentru Jora vorba e sfântă!..."

*

Povestea lui Moș Mișucă e lungă și cu multe peripeții. Dacă notez câte ceva când mi-aduc aminte, o fac pentru memoria muzicii românești...

*

Vineri 28 iulie 1995

Joi dimineața, 9 mai 1966, în sanatoriul Otopeni murea colaboratorul și prietenul meu Fredy. "După o lungă și grea suferință" nu sunt vorbe goale. Aș accentua chiar: "după o prea lungă și prea grea suferință". Stomacul, pancreasul, ficatul, vezicile, miopia, obezitatea, pe rând sau pe grupe, îi făceau front comun împotriva. Nu bea: fuma. Fumega precum un furnal de uzină. Fuma și scria, scria și fuma, erau îndeletnicirile principale ale vieții lui. Când scăpa de sub tutela doctorului Café, mânca, nu glumea. Numai *Bumbeștii*³³ de-ar depune mărturie! Dar, ce, eu și toată ceata nu mâncam?... El se umfla și dezumfla ca o minge. Cântarul îi făcea navete din zece în zece kilograme. Organizase perioadele pe vaci grase și slabe. Când slăbea, îi curgeau pantalonii, i se lungeau mânecile la haină, i se lărgea gulerul la cămașă, nu mai avea umor. Când trecea ramadanul, înfloreau ca un trandafir, era jovial, volubil, roz în obraz, plin în talie... Fredy... nu-mi pot ascunde lacrima care alunecă furis...

La Otopeni îl vizitam aproape zilnic. Vedeam cum se topește, cum se mpuținează, cum dispare între cearșafuri. Rămăsese o umbră, mă miram de unde mai poate vorbi: "Jora, Rogalski, Paul, Silvestri... mă simt vinovat..." "Te-au iertat..." "Pe tine te-am iubit..." "Știu, Fredy..."

În dimineața aceea l-am asistat în moarte. M-am grăbit apoi la Uniune să iau măsurile necesare pentru înmormântare. Avalanșa decedaților din ultima vreme ne obișnuise cu ceremoniile.

Conferința pe țară din 1963 mi-l dăruise vice-președinte. N-am protestat. Din contra. Între toți, era cel mai indicat. Înainte de toate, era muzicant, meșteșugar de performanță. De la cântecul de mase și prelucrarea de folclor până la simfonie, oratoriu, operă, operetă, balet, trecea în zbor – scria orice, dar și oricum. Meșteșugul nu l-a servit, l-a handicapat. Sutele de opus-uri uitate, prăfuite o dovedesc... Apoi, Fredy era cultivat, inteligent, civilizat. Dezlipit de ai săi de odinioară, între noi era capabil de prietenie, devenea pozitiv, eficient, loial, folositor Uniunii. Era departe vremea când, răsfățat între ai săi, zburda în codirișca lui Socor, împroșcând cu spumă jdanovistă muzica și colegii. Baletele lui Jora, *Dansurile* lui Rogalski, *Noaptea furtunoasă*, Silvestri deveniseră cioturile în care se-mpiedica în ședințe. "Ce, există două conservatoare, unul aici și altul la Jora, acasă?" – lui îi aparține. La izolarea, foamea, mizeria, boala fostului său profesor își avea contribuția. Dezavuarea *Dansurilor* lui Rogalski a făcut-o sumar într-o ședință la care asista și autorul, bolnav, în pragul morții. "Te iert, Fredy, fiindcă știu că nu crezi în ce vorbești" - l-a persecutat până la sfârșit.

Am telefonat lui Stoica, șeful Pompelor funebre pe Capitală, care cunoșteaânduiala. Aula Uniunii, catafalca, draperii, plante ornamentale, sfeșnice, cor, dric – reveneau. Gărzile, discursurile, cortegiul erau ale noastre. Fredy fusese vice-reședintele Uniunii, deci un accent se impunea. Mă aflam în plină acțiune, când am telefonat Vera, de departe, printre suspine: “Dragă Ioane, ți-a murit prietenul și colaboratorul. Am nevoie de tine. Te-aștept în dimineața asta, cât mai repede.” Bine, Vera, pornesc...” Ce s-o fi întâmplat, de ce atâta grabă?...

Holul era ticsit. Stăteau nemișcați în scaune, privind în podea. Era un seremonial, un priveghi, ori impactul momentului?... Nu m-au băgat în seamă. Am văzut un scaun liber și m-am așezat, respectând tăcerea. I-am văzut pe Feldman cu Alice, pe Dinu Negreanu cu Hilda, pe Radu Negreanu cu Nuți, Gherțovici, Weiss, Ștefănescu Milețianu, Duși Mura, Cobilovici, Gaby Grubea, Mady – sora lui Fredy, cele două surori ale lui Vera... Cu ochii plânși, rugători, Vera a suspinat: “Ioane, Fredy ți-a fost colaborator și prieten. Nu-l lăsa! Partidul vrea să-l incinereze. Comunitatea nu-l recunoaște. Rabinul nu vrea să mă primească. Numai tu poți să faci ceva. Vorbește la partid. Explică rabinului. Noi vrem ca Fredy să fie înmormântat după legea strămoșească. A fost dorința lui și e hotărârea noastră” Nimeni n-a clintit. În liniștea de cavou, Vera vorbea printre lacrimi. N-am zis nimic ...

Reîntors la Uniune, am chibzuit de unul singur. Ceilalți nu-mi erau de folos.

... La Comitetul Central n-aveam de ce să-mi cerc. Exageram problema și, nici cu Răutu, nici cu Părvulescu n-aș fi scos-o la capăt. Dacă intervenția unui membru de partid ar fi displicut, intervenția mea, tocmai pentru că nu eram membru, ar fi fost deplasată. “Ce te bagi, tovarășe? Ce interese ai? Mendelsohn era nomenclaturist, membru vechi, a îndeplinit sarcini importante. Între artiștii dumitale era socotit ideologul emerit al breslei. Lăsați partidului să hotărască, e o problemă internă a lui, cu atât mai mult cu cât, în ultima vreme, mulți membri devotați, disciplinați în timpul vieții, decedând, vor legea strămoșească. E în interesul partidului ca un membru ca el să dea exemplu de supunere. Membrii importanți de partid se incinerează. E hotărât! Urnele trec direct în Mausoleu”...

Deci, hai la Capitală. Cu Marin Rădoi, secretarul organizației, am făcut împreună o vacanță la Eforie și mi-a lăsat impresia unui om inteligent, liberal, deschis. Avea chiar umor. “Bine, maestre, dacă decedatul a lăsat cu limbă de moarte și familia stăruie, n-are rost s-amestecăm partidul. Facem mascaradă inutilă. Să lăsăm așa. Nu ne amestecăm, nu ne interesează. De altfel, nu e primul caz. A devenit obicei. Toți vor lege strămoșească, rabin, cavou. Asumați-vă dumneavoastră sarcina. Procedați la fel ca pentru ceilalți compozitori decedați. Și e foarte bine că ați anunțat la timp. Tocmai avertizasem Direcția Presei, trebuie să revoc. Pentru loc în cimitir, adresați-vă Comunității. Să știți că le vând foarte scump. Noi nu ne mai amestecăm. Ignorăm problema.”

Bravo! Un punct câștigat. Acum, hai la rabin. Din Marea Adunare Națională, din diferite ocazii ne cunoșteam, ba chiar ne consideram prieteni. Alături de rabin și de muftiu eram “tovarășul fără”, adică fără partid, pe lista deputaților. “De Mendelsohn ăsta nici nu vreau s-aud. Și-a trădat neamul și tradițiile, a blasfemat. Ateu și activist fanatic, ne-a întors spatele. De ce dumneata răspunzi

întotdeauna la invitații, de ce întreții relații amicale cu noi, și el ne sfida?...” “Pentru că, iertați-mă, el era membru de partid, și eu nu. Dacă aș fi fost membru și primeam indicație, poate aș fi procedat la fel...” “Dar, domnule președinte, am auzit că ești teolog... E-adevărat?... Cum vine asta între comuniști?...” “Am fost, nu mă sfiesc să declar, deși în dosarul personal, alături de chiaburia lui taică-meu, calitatea de teolog constituie un cap de acuzare. Am învățat Teologia în Seminar și în cei câțiva ani de facultate. Am răscolit deopotrivă fundamentele pe care se sprijină teologia creștină: *Vechiul și Noul Testament*. Jumătate din Teologia mea am închinat-o lui Iehova. Învățasem chiar ceva limbă. Pentru semi-licență, am pregătit un comentariu la Iov...” “Deci, dumneata știi că Dumnezeu nostru e un Dumnezeu intransigent, neiertător...” “Gelos...” “Mendelsohn de ce s-a făcut că nu știe? Poporul nostru plătește de mii de ani nesupunerea, rătăcirile de la voința divină. Noi respectăm tradițiile. Un gest al istoriei pentru noi e o poruncă. Mă mir cum a putut Mendelsohn să vândă o tradiție milenară pe-o farsă marxistă... Și peste toate, și ateist...” “De circumstanță. Ateismul lui era un conformism la dispozițiile partidului, nu pornea dintr-o convingere interioară, n-avea un fond moral, nu era o atitudine de conștiință.” Ascultați:

Eram în vacanță la Sinaia. Parcă-l văd, sus, la Foișor. Venea din oraș fluturând o broșurică de câteva zeci de pagini. “Ionică, ți-am adus un cadou. Citește-o și te lămurește. E păcat ca un băiat deștept ca tine să rămână-n ignoranță.” Am citit: *Ghidul ateistului*, o compilație semidocă, nu numai naivă, ci și ridicolă, făcută de niscai activiști pentru uzul membrilor de partid. “Prostuțule” – i-am zis -, “ce fel de băiat deștept mă crezi când umbli cu astfel de argumente?... Eu n-am ajuns atât de deștept ca să pricep și să mă conving prin propriile mijloace că nu există Dumnezeu. Cum adică? Există ceasornicul, funcționează perfect, dar nu există ceasornicarul?...” Dar, mă rog, nu-l puteam convinge pe Fredy, cum nici el pe mine. Pe urmă, cu legea strămoșească. Credeți că acei prezenți lângă Vera, neamuri, prieteni, toți membri de partid, activiști, nu se gândeau la legea strămoșească?... De ce tăceau chitic? Vera pleda și în numele lor?...

Trecuse peste-un ceas. Eu mă grăbeam, rabinul avea treabă. “Domnule președinte, vă propun să împărțim pe din două: jumătate Uniunea, jumătate Comunitatea. Procedați după protocolul dumneavoastră: catafalc, expunere, gărzi, discursuri, muzică. Nu ne-amestecăm. După ce terminați, aduceți-l la cimitir. Îl așteptăm, iar dumneavoastră nu vă mai amestecați.” A fost întocmai: expunere în Aulă, coroane, jerbe, multe flori, muzică proprie, gărzi, discursuri... La *Filantropia* l-au smuls din mașină, l-au dezbrăcat la piele, i-au aruncat florile și decorațiile, i-au aplicat spălările rituale, l-au stropit cu balsamuri, l-au înfășurat în giulgiu și, într-un sărman coșciug de scânduri, l-au așezat deasupra gropii. Au citit, au cântat, au strigat și, cu un țipăt sfâșietor către Iehova, l-au prăbușit în adânc. Legea strămoșească a fost împlinită...

Asta e povestea lui Fredy, peste care, inexorabil, timpul rostogolește lespedeaua uitării... (...)

*

Luni 15 ianuarie 1990

A murit Zeno, bătrânul meu Zeno, aliatul, neclintitul, eternul vicepreședinte, douăzeci de ani – bob numărat cu ziua și cu ceasul! Protestez! Parcă-l văd, parcă-l aud, parcă-l aștept! Nu știi de ce secolul nu l-a mai răbdat. Începuseră-mpreună, trebuia să fi sfârșit odată. Ce mai conta un deceniu: ar fi rămas pe deplin contemporani...

“Zeno, bunul meu Zeno! Te călătorești, te topești în hău... te mistuie timpul, te-nghite uitarea... Îmi lași umbra și amintirile. Îmi lipsești, voiam să-ți telefonez, să bârfim... Nu ziceai tu, acum o săptămână, că ne-așteaptă soarta deșeurilor?... Și nu te consolam eu, că ne-am sfârșit călătoria, dând în lume altor rând? Vreau să continuăm... Ce număr de telefon ai?...”

*

Miercuri 17 ianuarie 1990

Înmormântarea lui Zeno, în cavoul Uniunii. Ultimul loc. Dacă mai aștepta, rămânea fără domiciliu!

Mi-aduc aminte de pe când inauguram lăcașul de veci, proaspăt restaurat. Câteva zeci de rafturi căscau gurile goale, în așteptare. Rânduiam oasele lui Cucu, adunate-ntr-un săculeț. Le cânta popa Mitric, le stropea cu vin. Zeno și Buicliu se-ncontrau alături, ca în ședințele de catedră, ca în cenacluri, ca în Comitet: “Ăsta e locul meu!” “Ba, al meu!” “Tu, dă-te mai la fund!...” “Ba, dă-te tu!” “Nu vreau lângă tine!” “Nici eu!”...

“Grăbiți-vă, băieți! Care pe care!” Nicu Buicliu a câștigat. Zeno a rămas cu trabucurile și țăriile, încă 16 ani...

În capelă era rece de frigider. Am ieșit la soare, pe trepte, afară. N-am auzit panegiricele... Stoica, omul cu pompele funebre, se afoia printre gropari. Mi i-a servit pe toți. “Domnu’ Stoica, mai ai mult până la pensie?” “Nu, maestre!” “Nu te grăbi, așteaptă-mă!”...³⁴

NOTE

¹ Ludwig Thuille (1861-1907) – compozitor german, profesor la München. Este autorul unui *Tratat de armonie* (1907).

² Stephan Krehl (1864-1924) – compozitor și pedagog german, profesor la Conservatorul din Leipzig. Mihail Jora i-a fost elev.

³ Henri Reber (1807-1880) – compozitor francez, profesor de Armonie la Conservatorul din Paris. Este autorul unui *Tratat de armonie* (1862).

⁴ Paul Constantinescu

⁵ Andrei Tudor (1907-1959) – muzicolog

⁶ “Valorosului meu elev”

⁷ Oțeșani (jud. Vâlcea) – satul natal al compozitorului Ion Dumitrescu.

⁸ Compozitorul Gheorghe Cucu (1882-1932)

⁹ Alfred Mendelsohn

¹⁰ Zeno Vancea

¹¹ Marțian Negrea

¹² Leonte Răutu

¹³ **Frédéric Mistral** (1830-1914) – poet francez de limbă provençală, figura cea mai importantă a mișcării **felibrilor** și unul dintre întemeietorii acesteia. A activat toată viața pentru stimularea producției literare provenșale și pentru legături de prietenie cu popoarele catalan, basc, italian și român, considerate de el ca purtătoare ale unei civilizații tipic "neolatine".

Felibrii: membrii unei grupări literare din sudul Franței, constituite în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în vederea păstrării și dezvoltării limbii provenșale și a dialectelor meridionale. În 1879, societatea a decernat lui Vasile Alecsandri premiul pentru *Cântecul gîntei latine*.

¹⁴ **Mauriciu Vescan**

¹⁵ "ca un cadavru" – expresie prin care Ignațiu de Loyola recomanda iezuitorilor disciplina și supunerea față de superiori.

¹⁶ George Breazul

¹⁷ Ioan D. Petrescu

¹⁸ George Georgescu

¹⁹ Alfred Alessandrescu

²⁰ Paul Constantinescu

²¹ Constantin Silvestri

²² Poeta **Mariana Dumitrescu** (1924-1967), soția lui Ion Dumitrescu. Referire la anul 1950.

²³ Referire la un eveniment dificil din viața familiei noastre: după naționalizarea băncilor, evacuarea -în 48 de ore – din apartamentul situat în **Str. Valeriu Braniște nr. 56**, în care locuiau părinții, bunicii și mătușa mea (Ion și Mariana Dumitrescu, Nicolae și Eufrosina Șerban, Elena – sora mamei, căsătorită ulterior Rodescu) și mutarea în casa din **Str. Dr. Brândză nr. 16** (în Cotroceni, lângă Grădina Botanică), imobil construit de bunicul N. Șerban. Până la sfârșitul anilor 1960 aveam să locuim cu toții, înghesușiți (familia se mărise între timp), laolaltă cu diverse persoane străine, impuse de regim și de urgia vremurilor.

²⁴ **Elena Jora** (1893-1975) – soția lui Mihail Jora.

²⁵ **Zorinca** - menajera familiei Jora.

²⁶ **Eugen Rodan**

²⁷ dr. **Eduard Mezințescu** – președintele Comitetului pentru Artă.

²⁸ **Mariana Dumitrescu, Viorica Silvestri** (soția lui Constantin S.), **Emilia Guțianu-Alessandrescu** (artistă lirică, soția lui Alfred A.), **Alice Feldman** (soția lui Ludovic F.), **Georgeta Breazul** (profesoară de muzică, soția lui George B.), **Maria-Ana (Marica) Constantinescu** (soția lui Paul C.), **Lotte Iancu** (soția lui Mișu I.), **Lisette Georgescu** (pianistă și cântăreață).

²⁹ **Florica (Tutú) Georgescu** (soția dirijorului George G.), **Sanda Rogalski** (soția lui Theodor R.).

³¹ **Matei Balș** (1905-1989) – medic, prof. univ la București.

³¹ Compozitorul **Mișu Iancu**

³² **Romeo Drăghici**

³² Restaurant bucureștean

³³ Vineri 6 septembrie 1996, la orele 7,30 dimineața, compozitorul Ion Dumitrescu a încetat din viață. Duminică 8 septembrie a avut loc ceremonia funebră în Aula Palatului Cantacuzino (Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, Muzeul Național "George Enescu") și apoi înhumarea la Cimitirul Bellu. Domnul Ion Stoica a organizat funeraliile.

text stabilit și note de Ilinca DUMITRESCU